

12.6.2007

Opetusministeriö
PL 29

00023 Valtioneuvosto

Lausunto opetusministeriön tekijänoikeutta koskevasta keskustelumuistiosta Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:18

MTV Oy toteaa lausuntonaan opetusministeriön keskustelumuistiosta seuraavaa:

Yleistä

Muistiossa ja siihen liittyvässä lausuntokierroksessa kysymyksiä mm. seuraavat asiat:

- **muistion ajoitus:** muistiosta pyydetään lausuntoja ajankohtana, jolloin seuraavan - maaliskuussa 2007 pidettyjen eduskuntavaalien jälkeen muodostetun - hallituksen ohjelma oli tehty ja hyväksytty. Muistio ja siitä annetut lausunnot eivät ehtineet vaikuttaa uuden hallituksen ohjelmaan.
- **muistion yleisluontoisuus:** muistiossa on käsitelty tekijänoikeuden kysymyksiä hyvin laaja-alaisesti, mutta miksi mitään kysymyksiä ei ole priorisoitu, miksi mitään ratkaisuehdotuksia ei ole esitetty eikä aikataulutettu? Tekijänoikeuksiin liittyvät keskeiset ongelmat ovat tiedossa; niihin ovat ottaneet kantaa eduskunnan lisäksi mm. tietoyhteiskuntaneuvosto sekä tekijänoikeuksien erilaiset käyttäjä- ja haltijaryhmittymät. Syntyy vaikutelma, että muistiolla ja siitä annettavilla lausunnoilla halutaan vain kuluttaa aikaa, tekijänoikeuksista halutaan nostattaa yleistä keskustelua, mutta esillä oleviin ongelmiin ei ole tarkoituskaan etsiä ratkaisua.
- **hallitusohjelman tavoite jäi toteutumatta:** hallituksen ohjelmassa (2003) todettiin, että "hallituskaudella uudistetaan tekijänoikeuslainsäädäntö". Tähän muistiossa (s.45) viitataan, mutta uudistusta ei saatu edes alkuun. Eduskunnan sivistysvaliokunta lähetti keväällä 2003 käsittelyssä olleen tekijänoikeuslain raukeamisen yhteydessä opetusministerille poikkeuksellisen kirjeen, jossa ministeriötä kehoitettiin kiirehtimään tekijänoikeuslainsäädännön selkeyttämistä ja kokonaisuudistusta. Tällaista ei kuitenkaan koko vaalikauden aikana saatu aikaiseksi.
- **kansallinen agenda:** lausuntopyynnössä todetaan, että vuosien varrella on kertynyt melkoinen joukko "kansallisen agendan" kysymyksiä, jotka on liitetty hallituksen esityksiin. Olisi hyödyllistä tietää, miten tämä "kansallinen agenda" muodostuu. Mitkä tahot voivat sinne esittää kysymyksiään ja minkälaisen

seulan ja valmistelun jälkeen ne sinne valikoituvat? Käyttäjätahoja askarruttavia asioita siellä ei liiemmin ole näkynyt. Sen sijaan oikeudenomistajapuolen esityksiä on ilmeisesti kelpuutettu lähes kritiikittä. Hyvänä esimerkkinä on kuvallisen musiikkitalenteen käyttökorvaus.

Lainsäädännön tasapainoinen kehittäminen ja siitä vastaava ministeriö

Tekijänoikeuslainsäädännön tulee muodostaa mahdollisimman selkeä ja ennakoitavissa oleva kokonaisuus, jossa otetaan huomioon oikeudenomistajien etujen ohella myös käyttäjien intressit. Kun käyttäjät voivat hankkimiensa oikeuksien pohjalta luoda kuluttajille uusia tuotteita ja palveluita, syntyy uutta tarjontaa ja uusia markkinoita. Tästä hyötyvät myös tekijät.

Tekijänoikeuslaki sisältää teosten luomiseen, tuotantoon ja jakeluun liittyvän elinkeinotoiminnan pelisäännöt. **MTV Oy uudistaa syksyllä 2006 tekemänsä esityksen tekijänoikeusasioiden hallinnoinnin siirtämisestä elinkeinopolitiikasta vastaavaan ministeriöön eli uuteen työ- ja elinkeinoministeriöön.**

Keskustelumuistiossa kuvataan tekijänoikeusmaisemaa kuviolla, josta käyvät iskusanojen muodossa ilmi tekijänoikeusjärjestelmän vaikutukset. Näitä ovat lisäarvon ja henkisen omaisuuden ohella tuotanto, talous, työllisyys, kauppa, vienti, kilpailukyky ja taloudelliset lisävaikutukset. Kuviosta käy ilmi, miksi tekijänoikeuksien hallinnoinnin siirtäminen on perusteltua.

Tekijänoikeuslain täydellistä kokonaisuudistusta MTV Oy ei pidä tarpeellisena. Liiketoimintaa on voitava harjoittaa oikeudellisesti turvallisessa ja varmassa lainsäädäntöympäristössä. Osittaisuudistukset ovat oikea vaihtoehto tekijänoikeuslain kehittämisessä. Muutokset on valmisteltava työryhmätyöskentelynä tai vastaavana yhteistyönä, jossa käsiteltävän asiakokonaisuuden keskeisimmät etutahot ovat edustettuina. Sidosryhmien osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen on osa paremman sääntelyn toimintaohjelmaa.

Tekijänoikeuksista sopiminen ja työsuhdetekijänoikeus

Tekijänoikeuslaissa ei ole yleissäännöstä työsuhdetekijänoikeudesta. Tekijänoikeuslain 40 b §:n säännös koskee ainoastaan tietokoneohjelmia ja siihen välittömästi liittyviä teoksia ja tietokantoja, joiden tekijänoikeus siirtyy työnantajalle, jos teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä.

MTV Oy esittää, että tekijänoikeuslakiin lisätään kaikkia teoslajeja koskeva yleissäännös, jonka mukaan työsuhteessa luodun teoksen taloudelliset tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle, jollei toisin sovita. Samaa asiaa esitti tietoyhteiskuntaneuvosto ja sen ministeriryhmä maaliskuussa 2004 opetusministeriölle tekemässään aloitteessa. Ehdotus ei vaikuttaisi tekijöiden moraalisiin oikeuksiin, vaan ne säilyisivät tekijöillä nykyisessä laajuudessaan.

Yleissäännöksen tarpeellisuutta ja tärkeyttä voidaan perustella useasta eri näkökulmasta. Ensinnäkin tietoyhteiskuntakehityksen ja digitalisoitumisen myötä ei voida enää lähteä siitä staattisesta lähtökohdasta, että teoksella on yksi luoja ja yksi julkaisu- tai hyödyntämisformaatti. Päinvastoin yhdellä tuotteella voi olla kymmeniä tekijöitä, jotka on nimenomaisesti palkattu luomaan tekijänoikeuden suojaamia teoksia. Lisäksi tulee huomata, että tekijänoikeus on alun perin syntynyt turvaamaan omalla

riskillään toimivien vapaiden taiteilijoiden asemaa. Työntekijät eivät kannata tätä suojan perusteena olevaa riskiä. He antavat työpanoksen työnantajan käyttöön ja saavat siitä vastikkeena palkan ja muut työsuhteeseen liittyvät edut. Työnantaja tarjoaa työvälineet, tekee tarvittavat investoinnit teosten tuotteistamiseen, markkinointiin ja jakeluun ja kantaa taloudellisen riskin. Tällöin työnantajan tulee toimintaansa kehittäessään voida normaalin työnantajan tavoin edellyttää, että työntekijöiden työn tulokset ovat yrityksen käytettävissä. Muunlainen lähtökohta voi johtaa siihen, että yhdenkin työntekijän vastustaessa tuotteen kaupallistaminen estyy. Tämä ei ole yhteiskunnan edun mukaista.

Työnantajan kantaessa teosten luomiseen ja kehittämiseen liittyvän taloudellisen riskin ei ole perusteltua, että yrityksen tulisi sopia jokaisen työntekijän osalta erikseen teoksiin liittyvien taloudellisten oikeuksien siirtymisestä. Myöskään ei ole perusteltua, että tietyn toimialan yritykset saavat suoraan lain nojalla oikeudet teokseen, kun taas muiden yritysten tulee sopia oikeuksien siirrosta. Kyse on siten myös kaikkien toimialojen kohtelemisesta yhdenvertaisella tavalla. Lainsäädännön tulee olla ristiriidatonta ja johdonmukaista - sen tulee luoda oikeusvarmuutta ja edesauttaa yritysten kilpailukykyä.

Työsuhtetekijänoikeutta koskeva yleissäännös rakentuisi sopimusvapauden periaatteelle ja se tasapainottaisi yritysten ja niiden työntekijöiden neuvotteluasetelmaa sekä saattaisi yritykset keskenään tasavertaiseen asemaan toimialasta ja teosten laadusta riippumatta.

Oikeuksien hankintaa hankaloittaa paitsi työsuhtetekijänoikeutta koskevan yleissäännöksen puute myös **tekijänoikeuslain 28 §:n säännös** teoksen muuttamis- ja edelleenluovutus-oikeuksista. Säännös on käsityksemme mukaan nykytilanteessa tarpeeton ja se tulisi oikeustilan selkeyttämiseksi kumota. Kumoaminen ei estä osapuolia sopimasta halutessaan siitä, että muuttamis- ja edelleenluovutus-oikeudet jäävät myyjälle. Säännöksen kumoamisella ei olisi vaikutusta tekijän moraalisiin oikeuksiin.

Sopimuslisenssit ja tekijänoikeusjärjestöt

Radio- ja televisiotoimintaa koskevan perinteisen sopimuslisenssin avulla oikeudet suojatun materiaalin käyttöön on pääsääntöisesti voitu hankkia kussakin maassa keskitetysti one-stop-shop -periaatteen mukaisesti. Tämä on lähettäjäyritysten kannalta hyvä asia ja tarpeen myös jatkossa.

Kaikki sopimuslisenssijärjestelmään liittyvät seikat eivät kuitenkaan ole yksinomaan positiivisia käyttäjien näkökulmasta. Sopimuslisenssijärjestelmässä tekijänoikeusjärjestö laskuttaa korvaukset paitsi edustamistaan oikeuksista myös edustuksensa ulkopuolisista oikeuksista. Sopimuslisenssit vahvistavat tällä tavoin tekijänoikeusjärjestöjen asemaa ja tekevät niistä monopoleja, kaikkine monopoleihin liittyvine riskeineen. Monopoliasema voi johtaa esimerkiksi ylihinnotteluun ja tehottomuuteen sekä organisaation paisuttamiseen, hitauteen ja jäykkyyteen.

MTV Oy vastustaa keskustelumuistiossa esitettyä yleistä sopimuslisenssiä, sillä se johtaa tekijänoikeusjärjestöjen aseman vahvistumiseen entisestään ja on omiaan johtamaan jäljempänä todettujen hinnoitteluun liittyvien ongelmien korostumiseen. Myös vuoden 2007 alussa voimaan tulleiden uusien sopimuslisenssien käyttöalat ovat muodostuneet liian väljäksi ja niitä pitäisi rajoittaa. Sopimuslisenssijärjestelmiä tulee ylipäättään ottaa käyttöön vain sellaisissa tarkoin rajatuissa erityistilanteissa, joissa oikeuksien hallinta ei ole mahdollista yksilöllisten sopimusten kautta.

Sopimuslissensijärjestöjen ja muiden tekijänoikeusjärjestöjen hinnoittelun on oltava kohtuullista, syrjimätöntä ja läpinäkyvää. Hinnoittelun on mahdollistettava markkinoille pääsy ja uuden liiketoiminnan kehittäminen. Hinnoitteluperusteet tai hinnat eivät missään tapauksessa saa muodostua esteeksi uusien tuotteiden tai palveluiden käyttöön ottamiselle tai olemassa olevan markkinan laajentamiselle. Kilpailulainsäädäntö antaa keinoja näiden tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta myös tekijänoikeuslaissa voitaisiin asettaa tekijänoikeusjärjestöille velvoitteita tässä suhteessa. Järjestöjä auktorisoivan viranomaisen suorittaman valvonnan tulisi olla huomattavasti tehokkaampaa ja järjestöiltä tulisi edellyttää tiivistä raportointia toimistaan. Mikäli ilmenee esim. määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, auktorisoinnin perusteet tulisi asettaa uuteen harkintaan.

Radio- ja televisiolähetysten monikanavajakelu

Tekijänoikeusjärjestelmä kaipaa selventämistä lähetysten monikanavajakelun tekijänoikeuskysymysten osalta. Ongelmana monikanavajakelussa on se, että saman sisällön samanaikaisesta ja muuttamattomasta välittämisestä samalle yleisölle voidaan periä monenkertaisia korvauksia. Tämä on käyttäjien näkökulmasta täysin kohtuutonta ja pitkällä aikavälillä myös oikeudenhaltijoiden etujen vastaista. Nykytilanne, jossa ratkaisut haetaan vuosia kestävästä oikeusprosessista, ovat kaikkien osapuolten kannalta kustannustehottomia ja epätarkoituksenmukaisia.

Monikanavaisessa, digitaalisessa maailmassa kuluttajat voivat vastaanottaa sisältöjä erilaisia viestintävälineitä käyttäen. Palvelujen tarjonta ja vastaanottomahdollisuudet pirstaloituvat. Kilpailu lisääntyy jatkuvasti ja toimintaympäristö käy yhä haasteellisemmaksi. Monikanavajakelun avulla lähettäjäyrittäjä pyrkii varmistamaan, että katsojat ja kuulijat pysyvät kanavilla jatkossakin eivätkä suuntaa ajankäyttöään kilpaileviin palveluihin.

Suomalaisten sisältötoimijoiden menestys on kiinni siitä, että niille taataan aidosti kilpailukykyiset mahdollisuudet vastata pirstaloituvan ja samalla konvergoituvan maailman haasteisiin. Kotimaisen lainsäädännön tulee olla tässä tukena - ei jarruna. Tekijänoikeuslakia tulisi selventää siten, että lähettäjäyrittäjällä on käytettävästä jakelutekniikasta riippumatta velvollisuus maksaa vain yksi korvaus lähetyksensä samanaikaisesta välittämisestä samalla vastaanottoalueella. Uudistamme tässä yhteydessä esityksemme seuraavansisältöiseksi tekijänoikeuslain 2 §:n uudeksi 5 momentiksi:

"Radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen samanaikainen ja muuttamaton lähettäminen samalla maantieteellisellä alueella on käytetystä tekniikasta riippumatta osa samaa alkuperäistä lähetystä, kun lähettäminen tapahtuu alkuperäisen lähettäjäyrittäjän lukuun."

Linkitys

Linkityksen tekijänoikeudelliseen ja muuhun oikeudelliseen arviointiin on luotava selkeät periaatteet muistiossa esitetyn näkemyksen käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden yhteinen etu.

Linkitystä ei kuitenkaan voida arvioida yksinomaan tekijänoikeuden näkökulmasta, vaan siinä on otettava laajemmin huomioon myös muut teollisoikeudet, kuten tavaramerkkisäännökset sekä

sopimatonta menettelyä elinkeinotoiminnassa koskeva sääntely. Tällaista laajempaa kokonaisnäkemyistä tarvitaan muutenkin keskustelumuistiossa esiin nostettujen kysymysten osalta kautta linjan.

Sisältöpalveluja tarjoavien tekijänoikeuksien käyttäjien oikeusturva edellyttää, että sääntely antaa mahdollisuuden estää epälojaali toiminta, jossa pyritään ansaitsemaan muiden panostusten kustannuksella. Korkealaatuisen sisällön tuottaminen edellyttää panostuksia sisällön luomiseen, kehittämiseen ja markkinointiin ja nämä investoinnit tarvitsevat suojaa oikeudetonta käyttöä vastaan.

Sovellettava laki

Sovellettavaa lakia koskeva kansainvälinen yleissopimus on välttämätön maailmanlaajuisesti tarjolla olevien nettipalvelujen kehittymisen ja niiden oikeusvarmuuden kannalta. Sovellettavaa lakia koskeva kysymys on ratkaistava kansainvälisesti, jotta palveluihin sisältyvää suojattua materiaalia voidaan tarjota turvallisesti kaikkialla maailmassa.

Ainoa toimiva ratkaisu nettipalvelujen kohdalla on palvelun alkuperämaan lain soveltaminen. Oikeudet suojatun materiaalin käyttöön osana maailmanlaajuisesti välitettävää palvelua on voitava hankkia palvelun alkuperämaassa.

EU:n alueen kattava harmonisointi ei ole riittävä toimenpide, koska tietoverkossa tapahtuva välittäminen ei rajoitu pelkästään EU:n alueella. Rajoittamalla välittämisen maakohtaisesti tai EU:n alueelle menetetään palvelun maailmanlaajuinen tavoitavuus, joka on tietoverkossa tapahtuvaan välittämiseen olennaisesti kuuluva piirre.

Suoja-ajat

Muistiossa nostetaan EU:n komission vuonna 2004 julkaisemaan työpaperiin viitaten esille kysymys lähioikeuksien suoja-ajan pidentämisestä ja musiikin yhteisteosten suoja-aikojen yhtenäistämistä. Yhtenäistäminen johtaisi musiikkiteosten suoja-aikojen pidentymiseen.

MTV Oy vastustaa suoja-aikojen pidentämistä. Tarvetta pidentämiselle ei ole osoitettu. Pidennys lisäisi perusteettomasti lähettäjäyritysten kustannuksia.

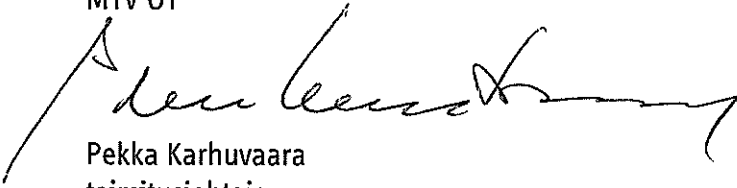
Julkinen esittäminen

Tekijänoikeuslain julkista esittämistä koskeva käsite aiheuttaa käytännössä epäselvyyttä. Mielestämme on tarpeen harkita julkisen esittämisen määritelmän sisällyttämistä lakiin. Erilaisia yksittäistapauksia koskeva oikeuskäytäntö ei luo riittävästi oikeusvarmuutta teosten käyttäjille. Julkisen esittämisen käsitteen määrittelyssä tulee ottaa huomioon teosten käytön merkitys ja käyttöön liittyvät tosiasialliset olosuhteet. Oikeuskäytännössä asiaa on pitkälti tarkasteltu vain avoimen ja suljetun piiriin tulkintana.

MTV Oy näkee nyt käynnistetyn tekijänoikeuden kehittämisen prosessina, joka tulee jatkumaan useita vuosia. Keskeiset, uudistamista vaativat kysymykset tulisi välittömästi priorisoida. Muutokset tulisi

valmistella avoimesti asia kerrallaan ja viedä läpi riittäväällä riipeydellä. Varaamme mahdollisuuden kommentoida prosessin aikana esiin nostettuja kysymyksiä nyt esitettyä laajemmin valmistelun edetessä.

MTV OY

Pekka Karhuvaara
toimitusjohtaja